

АРХЕОЛОГ, ПЕДАГОГ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

(До 70-річчя від дня народження професора Е.А.Балагурі)

МАНДРИК І.О., ОЛАШИН М.В. (Ужгород)

Археологічна наука на Закарпатті розвивається уже порівняно давно і має насичену історію та серйозні здобутки. Її початок пов'язується з іменем Т. Легоцького (1830-1915), який розпочав свої заняття археологією в другій половині XIX ст. Він зібрав велику колекцію бронзових скарбів (одну із найбільших в Угорщині), окремих бронзових і золотих предметів. У 20-х роках XX ст. вивченням археологічних пам'яток займався Й. Янкович. Приблизно на той же період припадає захоплення археологією краю П.П. Совою. Після возз'єднання Закарпаття з Україною археологічна наука розвивається більш логічно, цілеспрямовано, динамічно. Значну роботу у цьому напрямку провели такі вчені, як Ф.М. Потушняк, К.В. Бернякович, С.І. Пеняк, В.І. Бідзіля та ін.

З 60-х років XX ст. в когорті українських археологів з'являється молодий вчений Едуард Альбертович Балагурі. Протягом минулого десятиріччя він зробив вагомий внесок у вітчизняну (і не тільки) археологічну науку, став професором, відомою постаттю у наукових колах, педагогом і організатором. Про це і піде мова у пропонованій статті, приуроченій до 70-річного ювілею нашого колеги.

* * *

Едуард Балагурі народився 24 вересня 1931 р. в м. Хуст в родині робітників Марії Іванівни (1911-1997) та Альберта Івановича (1904-1976). Через три роки сім'я переїхала в Ужгород. Тут Едуард закінчив неповну середню школу № 2, а в 1949 р. – СШ № 1. Одержавши атестат зрілості, юнак поступив в музичне училище (відділення народних інструментів) і почав працювати завідувачем сушильної площі Ужгородського цегельного заводу № 1. У 1950-1955 рр. вчився на історичному факультеті Ужгородського університету. Після закінчення вузу три роки працював у Закарпатському краєзнавчому музеї (останній рік завідував відділом історії дораянського періоду). Далі були роки навчання в аспірантурі при відділі археології Інституту суспільних наук АН УРСР (м. Львів).

З 1 вересня 1961 р. Е.А. Балагурі працює в Ужгородському університеті. Він пройшов усі щаблі посад: був викладачем (1961-1963), старшим викладачем (1963), доцентом (1963-1985), професором кафедри загальної історії (1985-1988) та кафедри історії стародавнього світу,

середніх віків та історіографії (1988-1993), завідувачем кафедри історії стародавнього світу та середніх віків (1993-2001), деканом історичного факультету (1991-1996). У 1965 р. захистив кандидатську, а у 1983 р. – докторську дисертації. Став доцентом (1966) та професором (1987) по кафедрі загальної історії. Зараз Едуард Альбертович – професор кафедри історії стародавнього світу та середніх віків.

* * *

За 40 років роботи в УжНУ Е.А. Балагурі проявив себе як досвідчений педагог. Він викладає (або викладає) такі нормативні курси, як «Основи археології», «Історія первісного суспільства», «Основи етнографії», «Історія стародавнього світу». Крім того, читає студентам спецкурси: «Проблемні питання ранньої історії угорців», «Проблеми походження слов'ян в сучасній історіографії», «Історія розвитку виробництва і матеріальної культури» та ін. Треба підкреслити, що Едуард Альбертович чудово володіє фактичним матеріалом, викладає його логічно і послідовно у взаємозв'язку з раніше вивченими темами, звертає увагу студентів на найважливіші та найскладніші питання, обирає найоптимальніші методи та прийоми проведення занять. Він легко знаходить контакт з аудиторією, диференційовано підходить до студентів. Наш колега відзначається добротою, високою повагою до вихованців, постійним прагненням їм допомогти. Зауважимо, що Едуард Альбертович читав лекції з археології й студентам окремих зарубіжних вузів. Тут треба згадати Московський університет ім. М.В. Ломоносова (1969), Будапештський університет ім. Л. Етвеша (1969), Братиславський університет ім. Я.-А. Коменського (1981), Ниредьгазький і Сегедський педінститути (1988), Люблінський університет ім. М.Кюрі-Складовської (1989) та ін. По-суті, наш учитель завжди демократично підходив до педагогіки вищої школи, мислив європейськими категоріями, а в ті заідеологізовані часи внутрішньо не сприймав класові оцінки наукових теорій. Допомогало цьому оточення, особливості домашнього виховання, знання іноземних мов і наукової літератури.

Свій досвід роботи Е.А. Балагурі оформив у навчальних публікаціях. Так, у 1985 р. для першокурсників було видано «Методичні вказівки, тематику і плани практичних занять з

історії стародавнього світу...» [1], «Методичні вказівки, тематику і плани контрольних робіт і практичних занять з історії стародавнього світу для студентів-заочників...» [2], а також «Методические указания к лабораторным занятиям по курсу «Основы археологии» [3]. Ще раніше, у 1971 р., побачив світ конспект лекцій під назвою «Археологічні пам'ятки Закарпаття» [4]. У ньому мова йде про 125 археологічних пам'яток нашого краю (7 відносяться до доби палеоліту, 14 – неоліту, 7 – мідного віку, 48 – доби бронзи, 21 – доби раннього заліза, 17 – періоду I тис. н. е., 11 – періоду Київської Русі). Зрозуміло, що пізніше ним були виявлені і вивчені нові пам'ятки, тому їх загальна цифра значно зростає.

Е.А. Балагурі успішно керує написанням курсових і дипломних робіт. В міру необхідності проводить консультації студентів (особливу увагу приділяє заочникам). Своєчасно розробляє чи оновлює екзаменаційну документацію. Під час складання заліків чи іспитів в аудиторії завжди панує дружна, робоча атмосфера. Едуард Альбертович ніколи не лякає вихованців, не прискіпується до дрібниць, а навпаки, прагне допомогти, пам'ятаючи про їх матеріальні, сімейні чи інші проблеми.

У цьому контексті треба згадати, що Е.А. Балагурі вже кілька десятиріч безпосередньо причетний до організації і проведення археологічної практики студентів-істориків, а це складна й копітка робота. Зрозуміло, що вона забирає в нього чимало сил, часу та енергії. Спочатку проблема полягала в тому, щоб оперативно обстежити територію, на якій проводились меліоративні роботи, а в останні роки на перший план вийшла проблема фінансування розкопок.

Доводиться викручуватись, шукати спонсорів (у тому числі й зарубіжних), щоб на належному рівні провести археологічну практику студентів-першокурсників. До речі, значну допомогу у цій справі надають угорські та румунські наукові установи, з якими в останні роки саме завдяки професору Е.А. Балагурі встановилися дружні, творчі контакти. Підкреслимо, що окремі актуальні аспекти проведення археологічної практики студентів історичного факультету Ужгородського університету висвітлено в публікаціях вченого і педагога [5].

Е.А. Балагурі дбає про підготовку нових науково-педагогічних кадрів. Він успішно керує аспірантами. Окремі з них (Й.К. Черкун) вже захистили кандидатські дисертації, інші (В.С. Петрінко, Я.А. Алешкевич) завершили над ними роботу, треті (І.А. Прохненко) успішно опрацьовують матеріал дисертаційного

дослідження. Акцентуємо увагу на тому факті, що відносини між науковим керівником і аспірантом мають рівноправний, творчий характер. Молоді поважають свого вчителя за безкорисливість, за толерантність, за колегіальність.

Історик постійно цікавиться новинками педагогічної науки, бере на озброєння елементи передового педагогічного досвіду (в тому числі й зарубіжного). Свою майстерність відточував під час стажування на ФІК при Московському державному університеті ім. М.В. Ломоносова (1969), Львівському державному університеті ім. І.Я. Франка (1974), Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка (1986), Люблінському університеті ім. М. Кюрі-Склядовської (1989). Педагогічним досвідом Едуард Альбертович широко ділиться із молодими колегами.

Професор Е.А. Балагурі – відомий науковець. Його перу належить понад 200 публікацій. Серед них є монографії, брошури, тексти лекцій, методичні посібники, статті, повідомлення, рецензії тощо. Переважна більшість із них має міцне документальне підґрунтя.

Ставши у 1958 р. аспірантом, Едуард Балагурі під керівництвом досвідчених наставників – академіка І.П. Крип'якевича і професора М.Ю. Смішка почав досліджувати епоху бронзи Галичини. На початку 60-х років з'явилися перші публікації з обраної теми – «Могильник культури Ноа на Станіславщині», «Дослідження могильника пізньобронзового часу біля с. Острівця Станіславської області», «Ливарні формочки з поселення пізньобронзової доби біля с. Острівця Гвоздецького району Станіславської області» [6] та ін. Аспірант успішно виконував індивідуальний план, брав активну участь у ряді археологічних експедицій, добре оволодів методикою польових досліджень, виступав із доповідями на засіданнях відділу археології та на пленумах Інституту археології АН УРСР. Вже тоді зарекомендував себе перспективним науковцем, здібним дослідником. Це засвідчив успішний захист 12 лютого 1965 р. кандидатської дисертації на тему: «Історія племен пізньобронзового періоду в Середньому Подністров'ї (культура Ноа)» [7], що стало підтвердженням правильності обраного шляху.

Важливим стало те, що захистивши кандидатську дисертацію, молодий науковець на заспокоївся, не зупинився на досягнутому, а твердо вирішив далі вести цілеспрямовані наукові пошуки. Він зупинив свій вибір на періоді бронзи Верхнього Потисся. Територіально цей регіон охоплює сучасну Закарпатську область, південно-східну частину Східної Словаччини,

Саболч-Сатмарської області Угорщини і Бая-Марського повіту (Марамуреш) Румунії. Широкими є хронологічні рамки доби бронзи у досліджуваному регіоні – II - початок I тисячоліття до н.е.

Треба підкреслити, що над дослідженням нової, комплексної наукової теми Е.А. Балагурі працював наполегливо і систематично, але без штучного поспіху. Основний матеріал набирав влітку під час археологічних розкопок, а решту часу відводив на його вивчення та аналіз, знайомство із колекціями історичних та краєзнавчих музеїв, поглиблене вивчення фахової літератури. Результати наукових досліджень апробував беручи участь у роботі наукових конференцій, друкуючи їх у солідних часописах та наукових збірниках.

За майже 20 років (друга половина 60-х – перша половина 80-х рр. ХХ ст.) вчений опублікував низку праць, котрі привернули увагу спеціалістів в тодішньому СРСР і в сусідніх країнах. Серед них були й окремі видання (написані у співавторстві) – «Закарпаття – земля слов'янська» [8] і «Давні металурги Українських Карпат» [9]. Рецензенти відзначили цінність цих досліджень, в яких аргументовано доводилась автохтонність слов'янського населення Закарпаття, ґрунтовно описувались його заняття, умови життя тощо. Ще відзначимо, що працюючи над докторською дисертацією, Е.А. Балагурі став співавтором важливого наукового видання «Археологія Української РСР». Так, у першому томі дослідник опублікував два матеріали – «Культура Ноа» і «Пам'ятки епохи бронзи Закарпаття» [10]. Крім того, з'явилася низка публікацій в «Українському історичному журналі», «Советской археологии», «Археологических исследованиях на Украине», «Археологических открытиях», а також в угорських, чеських, словацьких та румунських виданнях. Чимало розвідок науково-популярного чи краєзнавчого характеру було опубліковано на сторінках обласних газет – «Закарпатська правда» і «Kárpáti Igaz Szó».

Логічним підсумком наукових пошуків у згаданому напрямку став захист 24 листопада 1983 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Інституту археології АН України докторської дисертації на тему: «Історія населення Верхнього Потисся в бронзовому віці» [11]. Рішенням ВАКу СРСР від 10 серпня 1984 р. Е.А. Балагурі присуджено вчений ступінь доктора історичних наук. Його вихід на такий високий рівень став великим успіхом усього нашого університету. Це піднесло авторитет істориків далеко за його межами, сприяло активізації наукових досліджень.

За період, що минув з часу захисту докторської дисертації, сам Едуард Альбертович досяг нових результатів у вивченні актуальних питань археології Верхнього Потисся періоду бронзи. Його наукові студії про окремі культури регіону (Ноа, Ніршег-Затин, Отомань та ін.) побачили світ у першому томі «Археології Української ССР» [12]. Він був співавтором праці «Археологія Прикарпаття, Волини і Закарпаття» [13]. У 2001 р. ювіляр зробив собі і колегам великий подарунок – вийшла з друку його монографія «Населення Верхнього Потисся в епоху бронзи» [14]. У ній дано глибокий аналіз археологічних культур і груп (Ніршег, Отомань, Станово, Гава-Голігради, східнославацька курганна група), що відображають ранній, середній і пізній періоди доби бронзи на території Верхнього Потисся і суміжних регіонів. У згаданій праці узагальнено відомості про 352 пам'ятки бронзового віку регіону. Також наведено дані про 233 скарби бронзових і золотих виробів (168 мають закарпатське походження). У праці вміщені списки археологічних пам'ятників доби бронзи, а також зведені статистичні таблиці природних та технічних аналізів, значний графічний і фотоматеріал.

Треба підкреслити, що Е.А. Балагурі приймав участь у написанні комплексних, узагальнюючих праць з історії Закарпаття. Так, у праці «Шляхом до щастя» він розкрив питання розвитку нашого краю в добу первіснообщинного ладу [15]. Матеріал викладено від появи найдавніших людей на закарпатській землі і до IX ст., тобто до початку феодалізму. Значно ширше, з врахуванням досягнень археологічної науки, висвітлено цей період у першому томі «Нарисів історії Закарпаття» [16]. Вчений глибоко розкрив такі питання, як поява найдавнішого населення на території краю, його життя в мідно-бронзовому віці, племена в залізному віці, в період культури Латен (III-I ст. до н.е.) та в римську добу (I-V ст. н.е.), ранньослов'янське населення Закарпаття в VI-IX ст. Розділ містить такі цінні додатки, як карти стоянок кам'яного віку, періоду міді і бронзи, залізного віку та слов'янських пам'яток. Крім того, текстовий матеріал доповнено малюнками та фотоілюстраціями. На них зображено зняття праці та домашнє начиння тієї чи іншої досліджуваної доби. Тут же вміщено аерофотознімок городища початку нашої ери біля сучасного села Мала Копаня, що на Виноградівщині; план ковальської майстерні та її інвентар із згаданого городища, знімок гончарної печі із села Лужанка, що на Берегівщині тощо. Згадана публікація вченого містить важливі висновки про те, що в

VI-IX ст. «територія Закарпаття і Прикарпаття була заселена літописними білими хорватами – складовим компонентом давньоруської народності» [17].

Е.А. Балагурі є автором розділу в «Історії Мукачеве» [18]. Тут, на основі опрацьованих джерел і наукової літератури, вчений ґрунтовно розкрив досліджувану проблему. Він проаналізував процес заселення Мукачева та його околиць в добу палеоліту, охарактеризував заняття та звернув увагу на основні стоянки найдавніших людей, показав особливості розвитку населення даного ареалу протягом тривалого історичного періоду. Не забув згадати й своїх попередників, які цікавилися археологією Мукачева та Мукачівщини. Ця, як і попередні праці Е.А. Балагурі, містить цінний ілюстративний матеріал.

У науковому доробку вченого зустрічаємо й історіографічні дослідження. Вони присвячені переважно аналізу внеску вчених новітнього часу у вивчення археології Закарпаття [19]. Автор досить детально зупиняється на публікаціях таких науковців, як Ф.М. Потушняк, К.В. Бернякович, П.П. Сова, С.І. Пеняк, В.І. Бідзіля, Є.М. Черних, М.Ю. Смішко, Г.І. Смірнова, В.М. Цигилик та ін. Добрими словами згадує також вчених та краєзнавців, які займалися археологією краю у другій половині XIX – на початку XX ст.ст. Автор робить правильний висновок, що археологічна наука в регіоні розвивається досить довго, має традиції і непогані здобутки.

Завершуючи мову про наукові досягнення Е.А. Балагурі, наголосимо, що ми звернули увагу тільки на основні напрямки його творчої діяльності [20]. Саме таке завдання ми й ставили перед собою, бо його праці є найвагомішим аргументом на користь написаного.

Професор Е.А. Балагурі добре відомий як організатор та адміністратор у вищій школі. Як вже зазначалося, він очолював кафедру історії стародавнього світу та середніх віків (1993-2001), був обраний і працював деканом історичного факультету (1991-1996). Перебуваючи на цих посадах, Едуард Альбертович відзначався демократичністю, гуманністю, колегіальністю. Заслугою декана стала й департизація навчального процесу, ділова робоча атмосфера на факультеті. У 90-х роках плідно працювала спеціалізована вчена рада по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора історичних наук, котру очолював професор Е.А. Балагурі. Він ніколи і нікому не нав'язував свою думку, знаходив час

вслухати інших, радився з колегами, рахувався з аргументованими пропозиціями. Завжди захищав інтереси колективу перед вищими інстанціями.

Займаючи керівні посади, Е.А. Балагурі дбав про покращення навчально-виховного процесу на факультеті, цікавився житлово-побутовими умовами студентів, приділяв увагу зміцненню матеріально-технічної бази історичного факультету тощо. Ним було багато зроблено для розширення і зміцнення міжнародних зв'язків істфаку УжНУ з колегами з інших вузів та академічних установ. З цією метою неодноразово бував за кордоном і приймав зарубіжних колег.

Все своє життя Е.А. Балагурі відзначається активністю у громадській роботі, початок якої припадає на студентські роки. Працюючи в Закарпатському краєзнавчому музеї (1955 – 1958), він обирався головою місцевого комітету профспілки. Навчаючись в аспірантурі (1958-1961), був проформом відділу археології інституту.

За чотири десятиріччя роботи в УжНУ також виконував чимало громадських доручень: обирався головою профбюро факультету, членом профкому та головою товариського суду вузу. Довгі роки був заступником голови правління Закарпатського обласного товариства охорони пам'яток історії та культури, де доклав багато зусиль задля збереження наших старожитностей, у тому числі й архітектурних шедеврів. Входив до складу Координаційної ради з розвитку археології в Українській РСР, очолював Закарпатську обласну секцію археології.

Вчений і педагог прагнув залучити до таємниць археології учнів старших класів обласного центру. З цією метою він разом з вчителем історії СШ № 3 м. Ужгорода О.І. Медведєвим організував археологічний гурток та археологічний музей. Гуртківці мали можливість шороку брати участь в археологічних розкопках.

Е.А. Балагурі має великий авторитет у науковому світі. Деякий час він входив до складу Експертної ради ВАКУ України, чим в міру своїх можливостей надавав допомогу здобутникам наукових ступенів. Неодноразово виступав офіційним опонентом при захисті дисертацій. Ще згадаємо, що професор Е.А. Балагурі є членом Наукового товариства області Саболч-Сатмар-Берег Угорської Академії наук та Закарпатського угорськомовного наукового товариства, членом редколегії таких видань, як «Археологія» (Київ), «Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Історія», «Acta Hungarica» та «Карпатика»

(Ужгород). Крім того, вчений брав участь у редагуванні цілої низки наукових видань індивідуального та колективного характеру.

Своїми здобутками Едуард Альбертович в значній мірі завдячує чуйній, лагідній, інтелектуальній дружині Магдаліні Андріївні, з якою поєднав свою долю у 1955 р. (до золотого ювілею залишилось зовсім небагато – всього чотири роки). Вона усіма силами допомагала своєму чоловікові, сприяла його творчому поступу, несла на своїх плечах більшість домашніх проблем. Подружжя Балагуріїв виростило дочку Бріджіту. Про свою сім'ю, особливо внука, Едуард Альбертович завжди говорить з гордістю і теплотою.

Професор Е.А. Балагурі зустрічає свою 70-ту осінь у доброму здоров'ї і настрої, з новими творчими планами на перспективу. Він не був «обласканий» увагою міністерських

чиновників, і ніколи не прагнув цього. Він вірно служив історії й педагогії, ліквідував дійсні «білі плями» в археології Верхнього Потисся і готував нових сіячів розумного, доброго, вічного. І у першому, і у другому напрямках досяг вагомих результатів. Дійсно, в його особі усі ми маємо вчителя, ученого і колегу європейського рівня, з чийм іменем тісно пов'язана історія факультету, Ужгородського національного університету, піднесення археологічних досліджень на Закарпатті і в Україні. Це і є його найвища нагорода. Адже, оглядаючись назад, він ясно бачить, що життя прожито не даремно. Що на землі залишено добрий слід. І поки є сили, здоров'я та бажання хочеться й далі творити добро. Без сумніву, він буде це робити.

То ж ми щиро бажаємо відомому вченому, педагогу і громадському діячеві, нашому вчителю і старшому колезі доброго здоров'я, щастя, благополуччя, нових творчих здобутків, радості від вихованців та родини. Щастя і удачі Вам, шановний Едуарде Альбертовичу!

ЛІТЕРАТУРА

1. Методичні вказівки, тематика і плани практичних занять з історії стародавнього світу для студентів першого курсу історичного факультету денного навчання / Авт.: Е.А. Балагурі, А.М. Печора. - Ужгород: УжДУ, 1985. - 52 с.
2. Методичні вказівки, тематика і плани контрольних робіт і практичних занять з історії стародавнього світу для студентів-заочників першого курсу історичного факультету / Авт.: Е.А. Балагурі, А.М. Печора. - Ужгород: УжДУ, 1985. - 32 с.
3. Методические указания к лабораторным занятиям по курсу «Основы археологии» для студентов первого курса исторического факультета стационарного обучения / Авт. Э.А. Балагури. - Ужгород: УжГУ, 1985. - 15 с.
4. Балагурі Е.А. Археологічні пам'ятки Закарпаття: Конспект лекцій. - Ужгород, 1971. - 44 с.
5. Балагурі Е.А., Штернберг Я.І. Виробнича практика студентів історичного факультету // Тези доповідей до ювілейної наукової конференції, присвяченої 20-річчю Ужгородського державного університету. Серія історична (жовт. 1965 р.). - Ужгород, 1965. - С. 18-22; Балагурі Е.А., Гранчак І.М. Деякі питання підготовки і проведення археологічних розвідок і рятувальних робіт в зонах будівництва меліоративних систем у 1973-1974 роках // Методичний посібник для студентів з археології. - Ужгород, 1974. - С. 7-24; та ін.
6. Балагурі Е.А. Могильник культури Ноа на Станіславщині // Археологія. - К.: Вид-во АН УРСР, 1961. - Т. XIII. - С. 145-154; Його ж. Дослідження могильника пізньобронзового часу біля с. Острівець Станіславської області // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття та Волині: [36. ст.] - К.: Вид-во АН УРСР, 1961. - Вип. 3. - С. 42-51; Його ж. Ливарні формочки з поселення пізньобронзової доби біля с. Острівець Гвоздецького району Станіславської області // Доповіді та повідомлення УжДУ. Серія історична № 5: (Тези). - Ужгород, 1961. - С. 50-52; та ін.
7. Балагурі Э.А. История племени позднебронзового периода в Среднем Поднестровье (культура Ноа): Автореф. дис. ... канд. ист. наук. - К., 1964. - 16 с.
8. Балагурі Е.А., Пеняк С.І. Закарпаття – земля слов'янська: З історії слов'янських племен Закарпаття VI-XIII ст.: Нариси. - Ужгород: Карпати, 1976. - 159 с.
9. Балагурі Е.А., Біділя В.І., Пеняк С.І. Давні металурги Українських Карпат: Історико-краєзнавчі нариси. - Ужгород: Карпати, 1978. - 125 с.: іл.
10. Балагурі Е.А. Пам'ятки епохи бронзи Закарпаття // Археологія Української РСР: У 3 т. - К.: Наук. думка, 1971. - Т. I. - С. 373-385; Його ж. Культура Ноа // Там само. - С. 385-393.
11. Балагурі Э.А. История населения Верхнего Потисья в бронзовом веке: Автореф. дис. ... д-ра ист. наук. - К., 1983. - 57 с.
12. Балагурі Э.А. Ньирцега-Затин // Археология Украинской ССР: В 3 т. - К.: Наук. думка, 1985. - Т.1. - С. 391-395; Його ж. Восточнославянские курганы // Там само. - С. 395-397; Його ж. Культура Отомань // Там само. - С. 420-428; Його ж. Культура Станово // Там само. - С. 473-481; Його ж. Культура Ноа // Там само. - С. 481-489.
13. Балагурі Э.А. Культуры раннего периода эпохи бронзы Закарпаття // Археология Прикарпаття, Волини и Закарпаття: (Энеолит, бронза и раннее железо). - К.: Наук. думка, 1990. - С.88-92; Його ж. Культуры среднего периода эпохи бронзы Закарпаття // Там само. - С. 92-95; Його ж. Памятники позднебронзового века Закарпаття // Там само. - С. 95-99.
14. Балагурі Э.А. Население Верхнего Потисья в эпоху бронзы. - Ужгород, 2001. - 391 с.

15. Балагурі Е.А. Далека минувшина. Населення краю // Шляхом до щастя: Нариси історії Закарпаття. – Ужгород: Карпати, 1973. – С. 5-11.
16. Балагурі Е.А. Первіснообщинний лад у Закарпатті // Нариси історії Закарпаття. Т. 1 (з найдавніших часів до 1918 року). – Ужгород: Госпрозрахунковий ред. – Видав. відділ Закарпат. обл. упр. по пресі, 1993. – С. 29-45.
17. Там само. – С. 44.
18. Балагурі Е.А. Мукачєво в давнину. Нові знахідки і відкриття // Історія Мукачєва: У 2 т. - Ужгород: Патент, 1998. – Т. 1. – С. 13-38.
19. Балагурі Е.А. Дослідження пам'яток первіснообщинного ладу на Закарпатті за роки Радянської влади // Великий Жовтень і розквіт воз'єднаного Закарпаття: Матеріали наук. сесії, присвяч. 50-річчю Великої Жовтневої соц. революції. 29 черв. – 2 лип. 1967 р. – Ужгород: Карпати, 1970. – С. 55-72; Його ж. Археологічні дослідження на Закарпатті за роки Радянської влади // Археологія: [Зб. ст.]. – К.: Наук. думка, 1971. – Вип. 2. – С. 34-43; Його ж. Дослідження пам'яток давнини Закарпаття // Укр. іст. журн. – 1971. – № 4. – С. 151-153; Його ж. Історія і стан дослідження пам'яток населення епохи бронзи Закарпаття // Carpatica - Карпатика: [Зб.]. – Ужгород, 1995. – Вип. 3. – С. 7-24.
20. Див.: Прохненко І.А. Професор Едуард Альбертович Балагурі: Бібліографічний покажчик // Carpatica - Карпатика. Вип. 13.: Давня історія України і суміжних регіонів: Ювілейний збірник на честь 70-річчя від дня народження професора Едуарда Альбертовича Балагурі. – Ужгород, 2001. – С. 257-276.

SUMMARY

ARCHAEOLOGIST, TEACHER, PUBLIC FIGURE
(IN HONOUR OF 70 YEARS BIRTHDAY OF PROFESSOR BALAHURI E.A.)

Mandryk I.A., Olashyn M.V. (Uzhhorod)

The article is devoted to the main stages of life of prominent Ukrainian scientist professor Balahuri E.A. in the field of archaeology. Great attention is paid by the historian to studying of the epoch of bronze of the Higher Potyssia, to the achievements in pedagogical, methodical, administrative and social work. It is also mentioned about his contribution into strengthening of international scientific relations of Historic Faculty of Uzhhorod University.

РЕЗЮМЕ

АРХЕОЛОГ, ПЕДАГОГ, ОБЩЕСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ
(К 70-летию со дня рождения профессора Э.А. Балагури)

Мандрик И.А., Олашин Н.В. (Ужгород)

В статье прослеживаются основные этапы жизненного пути известного украинского ученого области археологии, профессора Э.А. Балагури. Главное внимание уделяется изучению историком эпохи бронзы Верхнего Потисья, достижениям в педагогической, учебно-методической, административной и общественной работе. Упомянуется о его вкладе в укрепление международных связей исторического факультета Ужгородского университета.

ДОСЛІДНИК ДАВНЬОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ (До 70-річчя Е.А. Балагурі)

ВІДНЯНСЬКИЙ С., ЧЕРНЯКОВ І. (Київ)

24 вересня 2001 р. сповнюється 70 років з дня народження відомого українського дослідника археологічних пам'яток та стародавньої історії Закарпаття доктора історичних наук, професора Едуарда Альбертовича Балагурі. Хоча він займається дослідженням археології, але його наукові результати мають важливе значення для загальної давньої історії Європи. Справа, мабуть, пов'язана з особливим географічним

розташуванням Закарпаття, у самому центрі Європейського континенту, захищеного з усіх сторін Карпатськими горами та розташованого між прогресивно розвиненими регіонами, як Балкано-Дунайський, Східно-Європейський. Центральньо-Європейський та Приальпійською зоною розвитку культур Європи. З одного боку, захищене горами Закарпаття давало притулок для сталого розвитку культур стародавніх